

Број/Број: 01/2-05-1-33/13
Сарајево/Sarajevo, 18. 03. 2013.

ИНФОРМАЦИЈА

са састанка представника комисија за спољне послове
парламената Босне и Херцеговине, Црне Горе, Хрватске и Србије, одржаног 15.
03. 2013.

У Сарајеву је 15. 03. 2013. године одржан једнодневни састанак представника комисија за спољне послове БиХ, Црне Горе, Хрватске и Србије на којем су учествовали посланици у Представничком дому ПСБиХ, представници Министарства иностраних послова БиХ, Министарства спољне трговине и економских односа БиХ, амбасадори Хрватске, Црне Горе, Шведске и Финске у БиХ, представници Амбасаде Републике Србије, представници Регионалног савјета за сарадњу, Спољнополитичке иницијативе, експерти из области енергетике.

Састанку су присуствовали: **Мирза Кушљугић**, предједавајући Комисије за спољне послове ПДПСБиХ, **Звонко Јуришић**, други замјеник предједавајућег, **Азра Хаџиахметовић** и **Салко Соколовић**, чланови Комисије, **Бериз Белкић**, посланик у Представничком дому ПСБиХ, **Лазар Продановић**, посланик у Представничком дому ПСБиХ, **Мато Фрањичевић**, посланик у Представничком дому ПСБиХ, **Милорад Пуповац**, предсједник Одбора за спољну политику Хрватског сабора, **Ђуро Попијач**, потпредсједник Одбора за привреду Хрватског сабора, **Миодраг Вуковић**, предсједник Одбора за међународне односе и исељенике Скупштине Црне Горе, **Суљо Мустафић**, замјеник предсједника Одбора за међународне односе и исељенике Скупштине Црне Горе, **Дритан Абазовић**, члан Одбора за међународне односе и исељенике Скупштине Црне Горе, **Василије Лалошевић**, члан Одбора за међународне односе и исељенике Скупштине Црне Горе, **Марија Обрадовић**, потпредсједница Одбора за спољне послове Народне Скупштине Републике Србије, **Њ. Е. Бозе Хедберг**, амбасадор Краљевине Шведске у БиХ, **Њ. Е. Пека Метсо**, амбасадор Финске у БиХ, **Фуад Стрик**, почасни конзул Финске у БиХ, **Њ. Е. Тончи Станичић**, амбасадор Републике Хрватске у БиХ, **Аленка Худек**, министарка савјетница у Амбасади Републике Хрватске у БиХ, **Њ. Е. Драган Ђуровић**, амбасадор Црне Горе у БиХ, **Зорка Кујовић**, трећи секретар из Амбасаде Црне Горе у БиХ, **Гордана Божић**, министарка савјетница у Амбасади Републике Србије у БиХ, **Ермина Салкичевић-Диздаревић**, замјеница министра спољне трговине и економских односа БиХ, **Амер Капетановић**, помоћник министра за билатералне односе из Министарства иностраних послова БиХ, **Маријана Зубоња** из Министарства иностраних послова БиХ, **Јелица Минић**, координаторка експерата у Регионалном савјету за сарадњу (РЦЦ), **Мирослав Кукобат**, представник Регионалног савјета за сарадњу, задужен за инфраструктуру и енергетику, **Сањин Арифгагић**, шеф Одјела за економију и друштвени развој Регионалног савјета за сарадњу (РЦЦ), **Зоран Кулунџић** из Спољнополитичке иницијативе БиХ.

Састанак је отворио **Мирза Кушљугић**, предсједавајући Комисије за спољне послове, наглашавајући да је ово други састанак, након загребачког иницијалног, предсједника/представника комисија/одбора за спољне послове/политику парламената БиХ и сусједних земаља (Црне Горе, Хрватске и Србије). Комисија за спољне послове ПДПСБиХ је у припреми овог састанка имала идеју да настави у духу онога што је почело у Загребу везано за рад на доградњи модела даље сарадње парламентарних комисија/одбора за спољну политику/послове. Као могући модел сарадње изабрано је дефинисање секторâ у којима би се, корак по корак, правили помаци, како би се дошло до платформе интензивне сарадње одбора/комисија на конкретним темама. У оквиру тих промишљања, а у припреми састанка, Комисија је нагласила тему енергетског сиромаштва као заједнички проблем и могуће интегрирајући фактор сарадње у сектору енергетике.

У име Министарства иностраних послова БиХ, скупу се обратио **Амер Капетановић**, помоћник министра, указујући на још много отворених билатералних питања између ових земаља, лошу инфраструктурну повезаност, енергетску разједињеност, микро-политике које су на регионалном макро-плану у колизији, а онда и упорно бјежање од регионалног идентитета, супранационалног идентитета који је предуслов за један други супранационални идентитет – еропски. Указујући на потребу за новом политичком парадигмом – *регионалном реконекцијом* на основу сличног историјског наслеђа, истог цивилизацијског круга и економске упућености једних на друге. Градња мостова повезивања у почетку би могла бити функционална-секторска (инфраструктура, енергетика, екологија ...), али симболички би можда Сарајево и 2014. година могли бити почетак нове политичке парадигме – парадигме интеграције региона, који је као такав спреман за интеграцију у ЕУ. Парламентарна сарадња може охрабрити извршну власт на путу убрзавања и јачања процеса сарадње. За то су потребне визије и храброст, а оне долазе из оваквих иницијатива.

Ермина Салкичевић-Диздаревић, замјеница министра у Министарству спољне трговине и економских односа БиХ, поздравила је скуп и, нарочито избор теме енергетског сиромаштва, која је у домену овог министарства, а којом се интензивно баве и на, од нас богатијем, Западу. То, дакле, није нужно везано са инфраструктуром у том сектору, него и са бројним другим елементима, међу којима су енергетска ефикасност, као и аспект дјеловања социјалне државе.

Након уводних излагања сумиране су и друге информације о активностима везаним за сарадњу комисија/одбора, прије свега предлог текста закључака са састанка у Загребу, о којему су се изјаснили **Марија Обрадовић** у име делегације Одбора за спољне послове Народне скупштине Републике Србије, **Милорад Пуповац** у име делегације Одбора за спољну политику Хрватског сабора и **Миодраг Вуковић** у име делегације Одбора за међународне односе и исељенике Скупштине Црне Горе, чиме су закључци из Загреба постали први званични документ у сарадњи парламентарних комисија/одбора. Три делегације су потврдиле да су формално усвојени закључци из Загреба, а црногорска је нагласила да нису формализовали разговор о закључцима, али да с обзиром на мишљења чланова њихове делегације то неће бити проблем кад се то уврсти у дневни ред њиховог одбора.

Информацију о активностима Игманске иницијативе у оквирима регионалне сарадње, а које су у једном важном сегменту комплементарне активностима комисија/одбора, уз приложен записник са састанка одржаног у Сарајеву 18. фебруара ове године, о посјети

Нордијском савјету у Копехнагену извјестио је **Звонко Јуришић**, замјеник предсједавајућег Комисије за спољне послове ПДПСБиХ. Звонко Јуришић је указао на нордијски модел сарадње као један од могућих модела сарадње на просторима ове четири земље. По њему, регионалној сарадњи би посебно придонијели: процесуирање ратних злочинаца у сврху помирења, заједничка борба против криминала и корупције путем сарадње полиција и правосудних органа региона, боље економско повезивање претварање региона у зону слободне трговине, али и општи напредак свих земаља у европским интеграцијама. И даље постоје, уз неке старе и нове препреке регионалној сарадњи, неслагања у погледу статуса Косова или са уставним обликом БиХ. Економски протекционизам и поново растући политички национализам као посљедица лоших одговора на економску кризу примјери су нових препрека регионалној сарадњи. Ту су и лоше координације бројних иницијатива, као и неусклађеност у приоритетима којима би се у сарадњи требало водити. Отуда се осјети потреба за новим приступом, за снажнијим импулсом у регионалној сарадњи, једнако у старим иницијативама као и у изналажењу нових, чиме би се прешло у наредну, вишу и квалитетнију фазу те сарадње. Фаворизовањем економске сарадње и сарадње у областима важним за практичан живот грађана отвара се модел сарадње какав је примјењиван при оснивању Европске уније, кад су тешки и наизглед нерјешиви политички проблеми остављани по страни. Модел сарадње у региону је дио ширих интеграција, дакле ријеч је о изградњи Европске уније на простору југоисточне Европе, прије него што све државе постану чланице ЕУ.

Звонко Јуришић је посебно нагласио да Нордијски савјет може бити инспирација сарадњи наших земаља: тамошње државе имају различите позиције према међународним организацијама и савезима, али је међусобна формална и неформална сарадња веома интензивна и на високом нивоу, готово у свим доменама политичког, друштвеног и економског живота. Сарадња се заснива на заједничким вриједностима и спремности да се постигну резултати који доприносе динамичном развоју свих држава чланица као и повећање нордијске компетентности и конкурентности. Сврха те сарадње је да се учини атрактивнијим живот, рад и пословање у нордијској регији, а с друге стране да се ојача позиција нордијских држава на међународном плану. С јачањем трендова глобализације, показало се да мале државе имају већу потребу за јачањем регионалне сарадње и заједничког наступа на глобалном плану, па тако нордијске земље најинтензивније сарађују на плану: климатских промјена, екологије, енергије, истраживања, образовања, иновација, слободе кретања, јачању утицаја нордијске регије генерално.

Мирза Кушљугић предложио је да извјештај Звонка Јуришића, будући да постоји у писаној форми, постане званични документ овог састанка, тим више што је он одлично надомјестио недостатак извјештаја представника Игманске иницијативе о њиховим досадашњим активностима које су подржавале комисије/одбори.

У оквиру разматрања евентуелних модела координирања даље сарадње, нарочито састанака комисија/одбора, а како би се допринијело пројектовању сљедећа два сусрета у Београду и Подгорици, **Милорад Пуповац** је акцентирао потребу промоције ове иницијативе ван региона. Истакнуо је да је већ упознао неке од људи у Бриселу о томе, па је тако Штефан Филе показао занимање и подржао иницијативу, нудећи се да помогне развоју даљег процеса сарадње. Иницијативу су поздравили и представници холандске владе, те понудили подршку. Уз нордијски модел, модел Бенелукса и балтички, ево сад и модел сарадње Вишеградске групе постаје инспиративан, а чешки парламент и сенат су исказали спремност да буду домаћини у обостраном упознавању

могућих модела сарадње. Пуповац је позвао присутне да прихвате отворене понуде за подршку и контакте. За даљи развој ове иницијативе било би важно идентификовати непосредне комплементарне циљеве наших земаља: политичке, економске и међународне. Унутар међународне сфере евроатлантске интеграције су непосредни циљ свима. Важно је да једни друге подржавамо, да као иницијатива дјелујемо у правцу подршке реализацији тих заједничких циљева. Секторско тематизирање наших састанака, истакнуо је Пуповац, чини се добром идејом за развој ове иницијативе. Ову иницијативу треба легитимирати у парламентима, али и у владама и код председника четири државе, чиме би се показало да је то усклађена иницијатива, а не само ствар ентузијазма наших комисија/одбора и тиме би постала саставни дио државних политика.

Миодраг Вуковић је, у име делегације Одбора за међународне односе и исељенике Скупштине Црне Горе, исказао наду да ће до краја марта на сједници Одбора за међународне односе и исељенике Скупштине Црне Горе бити усвојени загребачки закључци. Истичући најтјешњу и најинтензивнију тренутну сарадњу са Хрватским сабором због уласка Црне Горе у фазу преговора с ЕУ, Вуковић је нагласио добре односе међу парламентима ове четири земље. Црногорска делегација је истакнула да ће њихово домаћинство бити окренуто заштити животне средине, животног простора и одрживом развоју, будући да су и уставом самодефинисани као еколошка држава, а све са жељом да очувају природне вриједности које Црна Гора има.

Марија Обрадовић, у име делегације Одбора за спољне послове Народне скупштине Републике Србије, истакнула је четири ставке: важно је разјаснити односе између парламената и влада у нашим земљама, јер ће ова сарадња врло брзо изаћи из оквира парламената и потражити своје мјесто у владама, тј. у државама; на промоцији ове иницијативе радили су и представници њиховог одбора у сусретима са представницима ЕУ; што се тиче тема којима бисмо се бавили у будуће раду, нагласила је, Србији је у овом тренутку посебно занимљива тема борбе против корупције и организованог криминала; на посебан начин важна нам је и тема питања родне равноправности и заступања политике једнаких могућности, па је и њу потенцирала. Предложила је да Београд буде домаћин сљедећег састанка крајем јуна, почетком јула.

Мирза Кушљугић је, уз секторске области сарадње, уз функционалне цјелине на којима би се генерирале иницијативе, истакнуо да је видљиво да постоје и интерсекторске области (нпр. улога парламената у регионалној сарадњи и/или родна равноправност), које би требало стално да буду у жижи сарадње, тим прије ако су саставни дио Стратегије Југоисточна Европа 2020, чијом изградом координира РЦЦ.

Након кратке паузе, приступило се презентацијама активности РЦЦ-а.

Представници Регионалног савјета за сарадњу (РЦЦ), Јелица Минић, координаторка експерата у РЦЦ-и, и Сањин Арифгић представили су своје активности и планове за будући рад, нарочито оне које се односе на парламентарну димензију рада РЦЦ-а, те Стратегију Југоисточне Европе 2020, чиме су дали конкретан прилог састанку.

Јелица Минић је презентовала петогодишњи рад РЦЦ-а, оно што је урађено у пет година у регионалној сарадњи, у тринаест земаља које покрива РЦЦ. Ту је подршка економским реформама и подстицају развојним процесима или у помагању на путу ка евроатлантским интеграцијама земаља које још увијек нису у ЕУ, у контакту са донаторима за одређене пројекте, програме, стратегије, платформе од регионалног значења. РЦЦ је радио и мониторинг и усмјеравање регионалних иницијатива, те мапирање регионалних приоритета. У свему је важно да се регион договори о великим инфраструктурним пројектима (нпр. жељезница), јер већина предложених развојних

пројеката до сада предложених има фрагментиране националне фокусе. Ту су и социјални програми, програми за развој цивилног друштва, родна равноправност, побољшање климе улагања, одржив енергетски развој, развој високог школства, истраживање и развој, сарадња музеја, регионални филмски фонд, очување културног наслеђа, парламентарна сарадња, медијска сарадња... у чему је учествовао РЦЦ. Истакла је да ће убудуће рад РЦЦ-а бити много директнији и усмјеренији на поједине тематске области.

Сањин Арифагић истакнуо је да је инспирација Стратегији Југоисточне Европе 2020 била Стратегија Европе 2020, те је ова стратегија одговор на то, на неке од тих изазова, у складу са циљевима и потребама региона. А ти циљеви су: јачање конкурентности, раст продуктивности, социјална кохезија и јачање економског управљања. Основно је ипак усвајање визије за Југоисточну Европу, која се заснива на пет стубова: паметан, укључив и одржив развој преузет из европске визије, а друга два стуба: интегрисан развој и добра управа за развој су спецификуми за наш регион. Наши стубови се односе на јачу економску интеграцију земаља региона, те уклањање корупције и јачање капацитета администрације. Ту су и конкретни циљеви: 11 регионалних циљева иза којих стоји 77 националних циљева. У региону се циљеви критикују као преамбициозни, а изван регије да нису довољно амбициозни. Свјестан да ће у народном периоду бити мање средстава за све активности у регионалној сарадњи, РЦЦ ће бити веома селективан, радиће искључиво на ономе што има регионални значај и што додаје вриједност ономе што земље раде на националном нивоу. Приступ развоју и примјени Стратегије биће децентрализован. Задржаће се и квантификацијско мјерење и развој индикатора развоја и примјене Стратегије. Требало би да буде успостављена снажна управљачка структура Стратегије са јасно одређеним улогама и одговорностима свих фактора. За све то, међутим, потребно је обезбиједити снажну политичку подршку са највишег политичког нивоа. У сарадњи са Европском комисијом настојаће се да Стратегија за југоисточну Европу у наредних седам година постане основ за регионалну димензију ИПА II, тј. претприступних програма.

Након изјава за медије настављена је дискусија.

У дискусији су учествовали Азра Хаџиахметовић из Комисије за спољне послове ПДПСБиХ и Ђуро Попијач, потпредсједник Одбора за привреду Хрватског сабора.

Азра Хаџиахметовић исказала је важност изналажења институционалног оквира, модалитета регионалне сарадње, легитимизације ове иницијативе. Указала је и на потребу отклањања лажне дилеме ЕУ или регион, као да то двоје није комплементарно, што показују већ познате регионалне организације типа Бенелукса, Нордијског савјета и сл. Уз отварање нових тема, истакнула је да би комисије/одбори могли допринијети бржем рјешавању отворених питања између четири земље, чиме би се додатно легитимирала и ова иницијатива. Дипломатизација економије или економизација дипломатије такође се чини важним за ову иницијативу. Треба видјети и који су могући модалитети нашег представљања вани. Од уласка Хрватске у ЕУ ову координацију би могао преузети предсједник хрватског одбора за спољну политику. Друга могућа конекција је РЦЦ, који има сједиште у БиХ.

Ђуро Попијач је, наводећи своја искуства, нарочито нагласио она у институционалној изградњи у Хрватској у вријеме преговора са ЕУ, а посебно у сегменту тржишне конкурентности. Све је то и путоказ, усмјерење на компаративне, конкурентне и

комплементарне могућности ових земаља и неопходна повезивања тржишта рада, робе, људи, а све то кроз квалитетније институционалне оквире.

Након ручка услиједила је поподневна сесија. Теме су биле: енергетска политика, о којој су излагали амбасадори Краљевине Шведске Бозе Хедберга и Финске Пеке Метсоа, као и енергетско сиромаштво, коју је изложио експерт за економију енергетике Александар Ковачевић из Београда.

Мирза Кушљугић је образложио избор теме за сарајевски састанак - енергетика и улоге парламената у области енергетике - јер је тема енергетског сиромаштва присутна у Енергетској заједници од њеног оснивања, али на том плану није много урађено и постоји простор да се иницијативом парламената ствари покрену. Истакао је да је улога наших парламената у дефинисању енергетских политика, за разлику од европских земаља и ЕУ, значајно редуцирана. Ова тема није уско специјалистичка, него је свеобухватно, економско-социјално и веома актуелно питање. Након најновије кризе и осјетног осиромашења одређених друштвених слојева, те поскупљења енергената, ово је врло актуелна тема и у ЕУ. Због тога су организатори замолили амбасадоре да присутне упознају са сарадњом парламената у Нордијском савјету, у енергетском сектору у једном од најуређенијих тржишта енергијом, те са искуствима Финске у коришћењу чисте енергије као развојне шансе те земље. Како земље региона чине комплементарну енергетску цјелину, Александар Ковачевић је презентовао истраживања о енергетском сиромаштву у Србији и Црној Гори, а посљедња истраживања показују да је у БиХ и Хрватској ситуација готово идентична.

Њ. Е. Бозе Хедберг, амбасадор Краљевине Шведске у БиХ, обратио се учесницима састанка. Он је истакао важност окупљања четири парламентарне комисије на заједничком састанку и поручио им да они као политичари и законодавци имају кључну улогу у развоју својих земаља, као и региона. Казао је да је циљ нордијске енергетске сарадње да допринесе стабилном и сигурном систему снабдијевања енергијом, одрживом расту и добробити региона нордијских земаља, а такође треба да послужи и као средство за учвршћивање нордијских позиција унутар енергетског сектора на глобалној арени. Представио је Нордијски акциони програм за период 2010-2013, са освртом на 4. извјештај међународног панела о климатским промјенама Уједињених нација (ИПЦЦ) и међународну димензију у нордијској енергетској сарадњи. Казао је да ће нордијске земље у наредне четири године интезивно радити на:

- повећању усклађености нордијског тржишта електричне енергије
- повећању омјера обновљиве енергије у енергетским системима,
- обезбјеђивању ефикасног коришћења енергетских ресурса,
- побољшању развоја иновативних енергетских технологија,
- побољшању ефикасности транспортног сектора и развоју зеленог горива.

Њ. Е. Пека Метсо, нерезидентни амбасадор Финске у БиХ, поздравио је све учеснике састанка. Он је казао да је Финска мала земља али да је и поред тога суперсила у шумарству и да је циљ Финске да буде свјетски лидер у чистој технологији коришћења енергије. Додао је да је Финска са 188.000 језера једна од водећих земаља у управљању водама. Истакао је да је Финска у задњих десет година три пута била прва у конкурентности привреде и одрживости животне средине по индексу Свјетског економског форума. Казао је да Финска има 20 милиона хектара шума којим управља и да је због својих екстремних услова научила да води бригу о енергетској ефикасности, те да ефикасно користи биомасу као енергент. Амбасадор је нагласио да је Финска

успјешно ријешила еколошке изазове, чиме је постала глобални лидер у енергетској ефикасности, управљању водама и биоенергијом. Казао је да је чиста енергија стуб финске економије и да ће њен развој имати кључну улогу, и да ће овај сектор бити ослонац финске економије у будућности. Промет сектора чисте енергије у Финској је у 2011. години био 20.1 милијарду евра, а до 2018. године Финска планира да удвостручи промет на 40 милијарди евра, додао је амбасадор Пека Метсо.

Изнио је податак да је свјетско тржиште чистом енергијом у 2011. години имало вриједност два трилиона евра, са годишњим порастом од приближно 12%. Најавио је учешће Финске и на овогодишњој сесији ЕУ - седмица одрживе енергије, која ће се одржати од 24. до 28. јуна у Сарајеву, чији је главни циљ представљање најбољих искустава Финске у рационализацији коришћења енергије, са главним тежиштем на:

- обновљивим изворима енергије, потенцијалу биомасе и рјешењима за когенерацију
- ефикасном управљању отпадом са фокусом на коришћење отпада за производњу енергије
- финској експертизи технологије за заштиту ваздуха укључујући рјешења за смањивање и прочишћавање емисије штетних гасова
- штедњи енергије кроз „зелену конструкцију“ и побољшању топлотне изолације.

У уводу у стручну тематску цјелину **Мирза Кушљугић** је истакнуо три разлога за избор теме енергетског сиромаштва: ово је актуелна тема садашњице, мултидисциплинарног карактера и нажалост то је занемарена тема у оквиру Енергетске заједнице. Енергетска заједница је основана на основу међународног споразума. Комисије и комитети имају задавак да прате реализацију међународних споразума. Очито је да је парламентарни надзор овог (а и неких других) споразума донекле занемарен. Порука која се жели послати је да смо способни окупити експерте из енергетског сектора и покренути широку расправу о овој важној теми заједно са РЦЦ-ом и неким од међународних донатора и полако ову тему уводити у парламенте а све с циљем дефинисања ефикаснијих енергетских политика уопштено.

Александар Ковачевић, независни експерт из области енергетске економије, уз техничку асистенцију РЦЦ-а, презентовао је тему о енергетском сиромаштву, аплицирану на регион, показујући да је она посљедица погрешних енергетских политика, које воде владе и парламенти у региону у посљедњих двадесет година.

Презентација је заснована на истраживању које је рађено за 2003. и 2004. годину за подручје Црне Горе и Србије. Аналитички апарат овог истраживања у међувремену је верификован на низу других истраживања. Истраживањима се дошло до стандарда што то јесте, шта значи примјерена енергетска политика и шта је дефиниција енергетског сиромаштва. Енергетска доступност треба да омогући становништву да му укупни друштвени трошак енергије, који становништво може поднијети, омогућава да оствари одговарајућу продуктивност, економске активности, запошљавање и др. уз одговарајући стандард живота у примјереној, тј. здравој, животној средини. Енергетски системи земаља у региону углавном излазе из ових оквира, али сви изласци из оквира послје дођу на наплату, било повећањем трошкова здравства, или неком другом још драматичнијом активношћу, јер се они могу одгодити, али се никад не могу избјећи трошкови утицаја на животну средину (поплаве, клизишта, утицај киселих киша на пољопривреду који по процјенама смањује производњу до 25% и сл.). Регион, као динарски предео, еколошки је веома осјетљив, због биодиверзитета, осјетљивости земљишта... што драматично утиче на сиромаштво, имовину домаћинстава и

становништва. Становништво је изложено шоковима и у будућности ће бити још више изложено због погрешних енергетских политика.

У региону уопште није забиљежено да се висок квалитет живота може остварити са нижим утрошком енергије по становнику (што је тренд у развијеним земљама). Овдје се тај догађај није десио, дапаче овдје не само да је с истом енергијом дошло до драматичног кварења квалитета живота него је дошло до раста потрошње енергије. То је озбиљно кварење нечега до чега се дошло у осамдесетим годинама прошлог вијека. У чему се то манифестује – то је посебно видљиво у тзв. зимској смртности, јер људи више умиру зими него љети.

Илустровао је то низом примјера са конкретним учинцима на гријање станова, утицај на животну средину, укупне цијене енергената, сиромаштво као опасност по здравље и живот, промјене у пољопривредној економији, утицај на комплетну индустрију, драматичну деградацију хидро ресурса, чиме регион по процјенама губи око двије милијарде долара опортуног извозног профита. Значајно кошта и складиштење угља, гаса, а та цијена није укључена у цијену енергије, тако да грађани не плаћају тржишну цијену горива. Сарајево, нпр., троши зими 37 пута више гаса него љети, а просјек у региону је осам пута. За то морате имати инфраструктуру која ће то покрити, а у добром дијелу године та инфраструктура је неискоришћена, а то неко мора платити. Значи да ћете имати деградацију постојеће инфраструктуре и потребу за њеном будућом изградњом. Прије подне се говорило о потреби изградње нове инфраструктуре, а ја мислим да је првенствено потребно употребљавати постојећу инфраструктуру на солидан начин. Становништву морамо признати приоритет у енергетском снабдијевању, али кад се појаве спољни шокови (нпр. у испоруци гаса), индустрија бива искључена, но тада се види да градови троше више него претходних година кад је и индустрија била укључена. То показује да је осјетљивост таквог система на спољне околности таква да спречава ваљан развој индустрије. То што индустрија има уговорене обавезе, извозне послове, рокове, све то постаје другоразредан проблем, јер она бива искључена не кад њој одговара него кад је нужда. Питање, на примјер, потрошње огревног дрвета Србији, које је скупље него у БиХ, толико је изражено да је готово елиминисало дрвну индустрију, тј. дрвна индустрија је изгубила конкурентност, јер је огревно дрво скупо плаћено. Друга страна тог проблема скупог огревног дрвета је да становништву остаје мање новца за друге потребе: за робу широке потрошње, образовање, здравство и др., што утиче са 4-5% могућег раста националног производа. Дакле, имате смањену тражњу домаће робе и услуга, немате коме продати робу, јер је новац већ потрошен на огрев. Посебан проблем представљају и системи даљинског гријања, гдје је инфраструктура скупа, оптерећење инфраструктуре велико и скупо, ту цијену становништво не може платити, ту се нити може инвестирати нити изаћи из проблема, па је огроман број зграда веома осјетљив на временске околности. И то утиче на смањену тражњу робе и услуга и чини проблем једној друштвеној цјелини.

Што се тиче Србије и БиХ и лигнита, лигнит је конкурентно гориво, а са макроекономске тачке гледишта, ако сте уложили вријеме, новац, машине, радно вријеме и енергију да ископате тону лигнита, уложили сте исто толико колико је неко у некој другој земљи уложио за копање каменог угљена, а он је ископао четири пута више енергије од вас. Ваша је, дакле, продуктивност четири пута мања и тај недостатак продуктивности је толики да на њему не можете засновати конкурентну извозну привреду. Шта год правили с том струјом, више нисте конкурентни у извозу и нема привредног развоја. Ова калкулација важи само ако имате упоредну продуктивност, дакле ако имате продуктивност нпр. њемачког рудника лигнита. А просјечна продуктивност рудника овдје је између 13-17 пута нижа од продуктивности у

Њемачкој. Тако је проблем много тежи него што изгледа: у сврху копања лигнита ангажоване су десетине хиљада радника, а исту количину лигнита на другом мјесту би копало 2000-3000 радника. Драматична је разлика у продуктивности наших рудника и савремених рудника.

Ковачевић је показао да је слична ситуација и на примјеру саобраћаја. Тако, нпр., мале варијације цијена изазивају драматичне скокове потрошње горива будући да огроман број становника у региону има аутомобил и то у свим групама становништва, па и у најсиромашнијим. У региону 50% домаћинстава има аутомобил, јер га посједују због животних ризика, не надају се, кажу, да ће до њих доћи хитна помоћ и јавни саобраћај кад им треба. Аутомобил држе „за недајбоже“, а већ је и само држање аутомобила трошак, па се гориво купује чим се појави могућност за његову куповину, тако да је и коришћење аутомобила изван предвидивих стандарда.

Са аспекта инвеститора, ова ситуација у енергетици се сматра неодрживом. Инвеститор сматра да нема поузданости на страни тражње, не зна кад ће се промијенити неадекватна енергетска политика или када ће ова структура потрошње бити драматично промијењена, набоље или нагоре. У тим околностима веома је тешко или немогуће инвестирати у електрану. С овом структуром тражње и под императивом да се становништву обезбиједи снабдијевање енергијом у сваком тренутку, владе морају предузети све могуће да дођу до енергетских ресурса, а то није добра основа за регионалну, прекограничну сарадњу. А хидроресурси и њихова ваљана употреба захтијевали би врло озбиљну енергетску прекограничну сарадњу на заједничко добро. А од тог ресурса би се могао направити производ који је конкурентан на европском тржишту.

Што се прекограничне инфраструктуре тиче, на нашем простору се преклапају три европска коридора Јужни коридор, Средњоевропски коридор сјевер – југ и Средњоевропско-дунавски коридор, а прекогранични односи још нису ваљано дефинисани. То се тиче спољне политике у региону, али и спољне политике између ЕУ и региона. То представља врло сложен проблем. Енергетско сиромаштво лежи у коријену проблема лоших енергетских политика.

Проблем отклањања енергетског сиромаштва може се постићи и на начин да се коришћење енергије код најсиромашнијег становништва побољша, да је почне користити много ефикасније, да га то мање кошта и да знатно мање утиче на енергетску инфраструктуру. И онда се сиситем уравнотежује и долази се у зону која омогућава сарадњу и прекограничне односе и развој.

Мирослав Кукобат, у РЦЦ-у задужен за инфраструктуру и енергетику, указао је на дјеловање РЦЦ-а у области енергетике која се углавном одвија кроз Енергетску заједницу. Активности Савјета за регионалну сарадњу (РЦЦ) у области енергетике комплементарна је процесу Енергетске заједнице, али промовише и оно што није никако или није у довољној мјери обухваћено активностима Енергетске заједнице. Та активност се одвија кроз регионалне и националне парламентарне радионице с циљем да се парламентарцима укаже на значај и консеквенце учешћа земаља региона у Енергетској заједници, будући да је ово прије свега проблематика којом се баве владе, а како би се олакшало и припремило за доношење одређених закона из ове области и ојачали капацитети парламентарараца у надзирању активности влада у овој области. Регионална енергетска интеграција, као саставни дио шире интеграције, има за крајњи циљ побољшање укупне економске ситуације у Регији, а што у себи садржи и наглашену социјалну димензију. Закључком Министарског савјета Енергетске заједнице од 18. октобра 2012. у Будви, Енергетска заједница је задужена да у сарадњи

са социјалним партнерима припреми социјалну стратегију Енергетске заједнице. РЦЦ ће, стога, озбиљно размотрити све што је данас исказано, јер се овом сесијом демонстрира значајан потенцијал да се комплентирају досадашњи регионални напори. РЦЦ ће пратити развој ове сарадње и предлагати конкретне облике подршке за конкретно предложене активности, пажљиво пратећи да не дође до преклапања и удвостручавања напора и ресурса.

Након свих презентација одржане су краће дискусије те су донесени закључци. У томе су учествовали Мирза Кушљугић, Ђуро Попијач и Милорад Пуповац.

Ђуро Попијач је презентацијама, својом дискусијом, приложио неколико искустава из хрватских претприступних преговора, нарочито на плану снажног политичког (не)мијешања у енергетику, због чега се сад плаћа цијена, јер, као што је речено, цијена се увијек на крају плати. А политика убудуће на то уопште неће више утицати, јер енергија постаје роба, па, као и све друго, има и тржишну регулацију и тржишну цијену.

Мирза Кушљугић је и презентацију и примјере Ђуре Попијача истакнуо као потврду да је за овај скуп одабрана добра тема која указује на потребе значајних реформи у енергетском сектору између осталог и с циљем да се елиминише енергетско сиромаштво, јер без ефикасних енергетских политика нема ни економског развоја региона.

Милорад Пуповац је у закључном јављању оцијенио скуп успјешним истичући четири важне ствари које су и политички циљеви: питање доступности енергије, будући да се та доступност све више смањује; питање рационалности у трошењу енергије, која се у региону у складу са карактеристикама времена у задње двије деценије и нерационалним друштвеним па и сваким другим понашањем нерационално троши; питање самосталности у енергетском сектору, будући да постајемо све зависнији од увоза енергената, односно о онима који те енергенте имају или имају монопол у тој области; као и питање одрживости, јер енергија је претпоставка друштвене и економске одрживости и она мора бити у првом фокусу. Стога је Пуповац, у оквиру закључака, предложио да се с овог скупа упути пис које ће сви супотписати и упутити надлежним парламентарним комисијама/одборима и владама кад је у питању регионална сарадња у области енергетике.

Поновио је и да би слједеће активности сарадње комисија/одбора требало да буду: легитимизација, легитимизацијски процес унутар укупних политика, прије свега према владама, тако да то постане саставни дио активности; потом промоција ових активности према Вишеградској групи, Бенелуксу, након што је то учињено с Нордијским савјетом; те сарадња са Европском комисијом, односно са комесаром за проширење као и у Европском парламенту. До београдског састанка, а за развој ове иницијативе, предложио је три ствари као задатак: дјеловање према непосредним циљевима од заједничког интереса, а то је процес проширења у којему бисмо хтјели да учествује што више земаља и да се у процес преговарања укључи што је могуће више земаља, тј. да се са скупа упути у том смислу препорука, да се појачају капацитети парламентарне сарадње у процесу проширења; преузимање секторских тематских области за састанке, гдје Хрватска преузима за себе област економије и обликовање заједничког економског простора у процесу проширења и парламентарне сарадње у оквиру евроатлантских интеграција, а Србија је истакнула тему борбе против корупције и организованог криминала, те питање родне равноправности у нашим друштвима, чему се може додати и јачање цивилног сектора и сарадња међу цивилним

секторима. Црна Гора је свакако истакнула тему одрживог развоја и заштите животне средине а Босна и Херцеговина тематику регионалне сарадње у енергетском сектору. Предложио је да трећи састанак буде до краја јуна у Београду, а да се до тада обави посјета Прагу и види може ли до тада комесар за проширење бити домаћин овој иницијативи, тј. представницима ова четири одбора, у Стразбуру, током засједања Европског парламента.

Домаћин састанка, **Мирза Кушљугић**, захвалио је свим учесницима на активном учешћу, прихватајући Пуповчев говор као сублимацију свега што се догађало, као неку врсту закључака са скупа. Захвалио се испред домаћина свима на доласку, отвореном разговору, конструктивном прилогу састанку, те пријатељском дружењу и вечер уочи и током састанка.

СЕКРЕТАР
КОМИСИЈЕ ЗА СПОЉНЕ ПОСЛОВЕ

Мерцана Иглица

ПРЕДСЈЕДАВАЈУЋИ
КОМИСИЈЕ ЗА СПОЉНЕ ПОСЛОВЕ

Мирза Кушљугић